

Sabine Richebächer

„VÁGYOM ARRA, HOGY VALAMENNYIÜKKEL EGYÜTT LEHESSEK...”

Sabina Spielrein-Scheftel 1927. augusztus 24-i levele a Don menti Rosztovból Max Eitingonhoz*,¹

Az orosz-zsidó pszichoanalitikus és orvos Sabina Spielrein (1885–1942) életét mára messzemenően föltárták. A hivatalos, hatósági, egyetemi és egyéb dokumentumok mellett itt van mindenekelőtt megannyi napló, amiket Sabina 1896 őszén, még diáklányként kezdett írni szülővárosában, a Don menti Rosztovban. A naplók egy részét (1909–1912) 1986-ban Aldo Carotenuto tette közzé az *Egy titkos szimmetria naplójában*, a Sabina Spielrein – Sigmund Freud (1909–1923) és a Spielrein – C.G. Jung (1908–1919) levélváltással együtt (Spielrein 1986, 2003, magyarul: 2015). Ez a könyv lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy Sabina Spielrein élete, és egyre inkább a munkássága is kikerülhetett a feledés homályából (Spielrein 1987; Ovcsarenko 1999, 2004; Ljunggren 2001; Etkind 1999; Richebächer 2000, 2005, 2008, 2009a, 2009b). Sabina Spielreinnek a kor meghatározó pszichoanalitikusaival, többek között Otto Rankkal, Emil Oberholzerral és Stekellel folytatott további levelezései egy genfi magánlakásban találhatóak, akárcsak terjedelmes, több száz oldalnyi levélváltása szüleivel, Eva és Nyikolaj Spielreinnel, valamint testvéreivel, Jan, Iszaak és Emil Spielreinnel – mindhárman sikeres és a fiatal Szovjetunióban karriert befutó tudósok.

Az elsődleges dokumentumok bőséges forrása 1923 kora nyarától hirtelen elapad. Sabina Spielrein visszatért Oroszországba, és 1923 szeptemberétől Moszkvában dolgozik az Állami Pszichoanalitikai Intézetnél és az Orosz Pszichoanalitikus Társaságban. A felelős szerv, a Narkomprosz (Népművelési Népbiztosság) személyi aktáiból és az Orosz Pszicho-

* A fordítás forrása: Sabine Richebächer: ‘I long to get together with all of you ...’: A Letter from Sabina Spielrein-Scheftel (Rostov-on-Don) to Max Eitingon, 24 August 1927. *Psychoanalysis and History*, 2016, 18(1):119-133.

¹ A bevezető szöveg után közölt és jegyzetekkel ellátott levélre Michael Schröter lelt rá Max Eitingon hagyatékában (2972/9-es jelzet), ő bocsátotta a szerző rendelkezésére.

analitikus Társaság *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*-ben (IZ) rendszeresen megjelenő beszámolóiból megtudhatunk egyet s más Spielreinnek a moszkvai intézetben végzett sokrétű szakmai tevékenységéről: ott ült minden fontos bizottságban, előadásokat tartott, tanított. Utoljára 1924. április elején vett részt az Orosz Pszichoanalitikus Társaság ülésén – mint levezető elnök. Röviddel ezután elhagyta Moszkvát, hogy visszatérhessen szülővárosába, a Don menti Rosztovba. Az Orosz Pszichoanalitikus Társaság egyre gyéresebb beszámolóinak taglistáján az 1930-as évekig szerepel, a „Rosztov/Don, Puskinszkaja 97” címen (utoljára: IZ 1937, 593) – ez a régi cím az akkorra már régen kommunikává [társbérletté] alakult szülői házá volt. 1927 augusztusában, Eitingonhoz írt levelében azonban Spielrein a feladó címeként a „Dimitrijevszkaja 33”-at tünteti fel. Több évnyi különélés után ugyanis újra együtt él férjével, Pavel Seftellel, annak egykori családi otthonában. Az *Internationale Zeitschrift* (IZ) lakcímadatai az orosz tagokat illetően tehát ekkor már nem aktuálisak, mert a pszichoanalízis központi szervei számára az Oroszországgal való kapcsolattartás egyre nehezkesebbé vált. 1933-ban a *Zeitschrift*-ben ez a lakonikus megállapítás olvasható: „Oroszországból egyáltalán nem jön hír az utóbbi években. Valószínű, hogy az ötéves tervekben, amelyekben oly vehemensen merül ki ennek a különös államképződménynek minden formája, nincs beirányozva a pszichoanalízis” (IZ 1933, 260). A szovjet realitás időközben felülmúlta az ilyen elképzeléseket; hiszen ez volt az az év, amikor a pszichoanalízist betiltották a Szovjetunióban (Miller 1998; Klooke 2002).

Sabina Spielrein utolsó, a Szovjetunióban töltött életszakaszából, 1923 nyarától haláláig, 1942 augusztusáig, eddig semmilyen magánjellegű feljegyzése vagy egyéb írása nem került elő. Ez a tizenhárom, kézzel írott oldalból álló levél, amit Spielrein 1927. augusztus 24-én, közvetlenül a 10. Nemzetközi Pszichoanalitikus Kongresszust (Innsbruck, szeptember 1–3.) megelőzően írt Max Eitingonnak, ezért is különösen örömteli felfedezés. A levél stílusa szemléletes és eleven; beszámol a szakma híreiről; mindenekelőtt pedig privát kontextusban mutatkozik meg benne Spielrein hozzáállása ahhoz nyilvános összetűzéshez, amely a pszichoanalízis és a marxizmus egymáshoz való viszonya kapcsán a Szovjetunióban kibontakozott.

Oroszországban alapítója nevére kezdettől fogva „freudizmusnak” nevezték a pszichoanalízist, híveit pedig „freudistáknak” hívták. Trockij a pszichoanalízissel bécsi száműzetése idején ismerkedett meg. Támogatásának köszönhetően, az 1920-as évek elején a freudizmus rövid időre, de látványosan kivirágzik (Etkind 1999). Ez a hatalommal való összefonódás az orosz pszichoanalízis sajátosságának tekinthető nemzetközi viszonylatban is. A pszichoanalízis támogatása a hivatalos bolsevik kultúrpolitika részéről egyedülálló jelenség volt, és részben a pszichiátriai oldal heves ellenzése közepette valósult meg. Az

Orosz Pszichoanalitikus Társaság és az Állami Pszichoanalitikai Intézet kezdettől fogva politikai és ideológiai ellentétek keresztüzében állt, és ki volt szolgáltatva a politikai hatalmi viszonyok és az uralkodó ideológia változásainak. Ez megmutatkozik például az 1921-ben alapított moszkvai pszichoanalitikus gyermekotthon-laboratórium körüli, az intézmény teljes fennállását végigkísérő viták kapcsán is (Kloocke 2002; Etkind 1999).

A Szovjetunióban a pszichológia érzékeny, ideológiától fűtött terület volt. Szereplői – pszichológusok és pszichiáterek – legitimációs deficitbe kerültek az uralkodó marxista ideológiával szemben. Belekerültek egy nyílt, pluralisztikus kutatói közösség érdekei és egy olyan politika közötti konfliktusba, amely egyre sürgetőbben követelte az új marxista viselkedéstudományok elméleti problémáinak megoldását (lásd Lobner & Levitin 1978; Richebächer 2005). Miként Nyugaton a baloldali pszichoanalitikusok – pl. Otto Fenichel és Wilhelm Reich – köreiben, úgy a Szovjetunióban is történtek a pszichoanalízis részéről kísérletek a freudizmus és a marxizmus viszonyának tisztázására, és arra, hogy egymást kölcsönösen gyümölcsözővé tegyék. Az ügy érdekében az első lépést a Spielrein Eitingonhoz írt levelében is említett Alekszandr Lurija tette meg, 1922-ben tartott előadásaival „A pszichoanalízis jelen állásáról” (IZ 1922, 523) és „Az orosz pszichológia jelenlegi irányairól” (IZ 1923, 114).

Amikor egy fiatal bolsevik filozófus, Bernard E. Bikovszkij 1923 végén megjelentetett egy cikket „A freudi pszichoanalitikus elmélet módszertani alapjairól” a *Pod znamenjem marksizma* [A marxizmus zászlaja alatt] című orosz folyóiratban, írása nyomán élénk társadalmi vita indult. Miután Lenin 1924 januárjában meghalt és Sztálin személyes uralma és irányítása alá hajtotta a Szovjetuniót, a 'Júdás' Trockij kegyvesztetté vált, és a pszichoanalízis elvesztette védettségét (lásd Nakhimovsky 1992, 28). A pszichoanalízis és a marxizmus körüli vita mindinkább felforrósodott. Komoly és messzeható következményei lettek. 1925 tavaszán éles kritika érte a pszichoanalízist egy „Pszichoanalízis és marxizmus” címmel a moszkvai sajtóközpontban lezajlott diszkusszió során. Röviddel ezután elrendelték a gyermekotthon-laboratórium 'likvidálását'. 1925 augusztusában az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság (OSZSZSZK) Népbiztosok Tanácsa egy rendelettel megszüntette az Állami Pszichoanalitikai Intézetet.

A marxizmus zászlaja alatt [Unter dem Banner des Marxismus] (1925) német kiadásának legelső számában V. Jurinyec dühödt-polemikus lerohanást intézett a pszichoanalízis, annak „burzsoá esztéticizmusa”, „ad hoc wagnerizmusa” és „retrográd idealizmusa” ellen (Jurinyec 1970 [1925], 66, 69). Sigmund Freud mellett nevesítették és személyesen támadták az Orosz Pszichoanalitikus Társaság egyik tagját is – Sabina Spielreint (Uo. 97)! Ő tehát olyasvalaki volt, akit ismertek, akivel számolni kellett.

Néhány mai szerző – köztük az orosz Alekszandr Etkind – visszavonulásként értelmezi Spielrein Moszkvából Rosztovba települését, mondván, Spielreinek nem fűződött érdeke ahhoz, hogy részt vegyen moszkvai kollégái „freudizmusról”, „reflexológiáról” és „tudományos materializmusról” folytatott vitáiban (Etkind 1999, 317). Az itt közölt levél más üzenetet hordoz. Amint írja: „Végül szükségesnek láttam, hogy az itteni Neurológiai és Pszichiátriai Társaságban magam is tartsak előadást a reflexoterápia és a pszichoanalízis kapcsolatáról.” A pszichoanalízis marxizmushoz való viszonya Spielrein számára nagyon is nyilvánvaló volt, és Lurijával, A. R. Rejsznyerrel vagy Mojszej Vulffel [Moshe Wulff] együtt kora azon vezető szovjet pszichoanalitikusaihoz tartozott, akik pszichoanalízis és marxizmus összekapcsolódását kívánatosnak, vagy legalábbis bizonyos mértékig gyümölcsözőnek tartották. Eitingonnak írt levelében így összegzi véleményét: „Freud és Marx tanításai egyáltalán nem kell, hogy kizárják egymást, tökéletesen tudnak egymás mellett létezni”.

Az semmi esetre sem igaz, hogy Spielreint csak a Szovjetunióba érkezését követően foglalkoztatták szocialista és marxista gondolatok és elméletek. Már a rosztovi Katalin Leányiskola diákjaként egy forradalmi ifjúsági szervezet tagja volt, és neve szerepel azoknak a lányoknak a listáján, akiknél illegális forradalmi irodalmat és propagandaanyagokat találtak (lásd Movsovic 2006). Emellett Spielrein elméleti munkájában is megfigyelhető a fejlődés az áttétel korai, radikális fogalmától – ahogyan az *A pusztítás mint a keletkezés oka* [*Die Destruktion als Ursache des Werdens*] (2008 [1912]) c. írásában megjelenik – a szociálpszichológiai és pedagógiai kérdésfelvetések irányába.

A hatalmi csatározások moszkvai központjától a Don menti Rosztov több mint ezer kilométernyi távolságra volt. Spielrein munkája abban az időben is megőrizte sokszínűségét. A rosztovi profilaktikus iskolai járóbeteg rendelőben pedológusként (a pedológia pedagógiai, pszichológiai, pszichohigiéniai és pszichoanalitikus elméleti hátterű, a gyermek fejlődésével foglalkozó gyakorlat alapú interdiszciplináris tudomány) dolgozott. A pszichiátriai poliklinikán gyermek és felnőtt pácienseket egyaránt kezelte. A kutatás iránti lelkesedése lankadatlan. Előadásaiiban és kurzusain, publikációiban és kongresszusokon Spielrein a pszichoanalízis elkötelezett támogatójaként pozicionálja magát a freudizmus és a marxizmus viszonya körüli, egyre elkeseredettebb viták során. Ahogy a most következő levél is mutatja, Spielrein bizalma és hite saját munkájának értékes voltában és a pszichoanalízis túlélőképességében – minden szakmai és magánjellegű gondja és problémája ellenére – töretlen maradt.

A levél magánéleti témákat is szóba hoz. Mindeddig nem volt ismert, hogy Spielrein súlyos maláriával küzdött. Eitingonnak írt levelében ezt a reaktív depresszióval hozza

kapcsolatba, amelytől az előző évben szenvedett, abban az évben, amikor ezenkívül egy csecsemőről is gondoskodnia kellett – 1926. június 18-án ugyanis világra jött Sabina Spielrein és Pavel Seftel második gyermeke, Eva. Előadja konfliktusát is, miszerint a gyermeket „sem itt hagyni, sem magával vinni” nem tudja; kislánya a fő akadály annak, hogy nem tud részt venni a közelgő kongresszuson. Az „észak-kaukázusi pszichoanalízisről adott beszámoló” célja nem volt egyéb, mint hogy kapcsolatot teremtsen a nyugaton élő kollégákkal, és fájdalmas elszigeteltségéből kiemelve a levélíró: „Vágyom arra, hogy valamennyiükkel együtt lehessenek...”

*

Sabina Spielrein levele Max Eitingonhoz

24. VIII. 27

Igen [tisztelt] Doktor Úr,²

ha tudná, mennyire sajnálom, hogy nem találkozhatok Önökkel szeptember 1-3-án a kongresszuson!³ Fő akadály ennek második leánykám, az édes egyéves, akit sem magammal vinni, sem itthagyni nem tudok. De egyesületünknek tartozom némi számadással itt, az Észak-Kaukázus vidékén végzett tevékenységünkről. – A pszichoanalízis iránti érdeklődés nagyon elterjedt nálunk, de felületes. Az embereknek nincs idejük arra, hogy az „ügy”-nek szenteljék magukat, mert alapvetőbb, „gyakorlati” érdekek állnak az előtérben. A Don menti Rosztov pszichiátriai klinikájának hivatalos képviselője⁴ nagy becsben tartja a pszichoanalízis vívmányait – óvva int azonban a „túlzásoktól” a nemiség terén. A klinika asszisztensei saját szakállukra űzik az analízist – ugyanakkor tulajdonképpen mindannyian az analízis ellen vannak.

Az analízis így arra van kárhozható – ez az ösztönton nézőpontjából érthető –, hogy mindig ott ébresszen ellenállást, amerre a legnagyobb szenvedéllyel fordulunk. Oroszországban egy teljesen alaptalan ellenállással van dolgunk, amely külföldön teljesen ismeretlen; ez az attól való félelem, hogy a pszichoanalízis, a „kapitalista

² A transzkripcióban ez olvasható: 'Sehr ... Herr Doctor', ami arra enged következtetni, hogy az üres helyen 'geehrter' [tisztelt, kedves] állt volna. (A forrásszöveg fordítói megjegyzése)

³ A 10. Nemzetközi Pszichoanalitikai Kongresszus, Innsbruck, 1927. szeptember 1-3.

⁴ Személyét nem sikerült beazonosítani.

rendszer teremtménye” szembemegy a munkásosztályok érdekeivel. A pszichoanalízisnek azt vetik a szemére, hogy mindent a nemiségre vezet vissza, és ezzel megtagadja Marx vívmányait, aki köztudottan mindent a társadalmi-gazdasági viszonyokból származtat. Itt egy nagy tévedéssel állunk szemben, amit nem lehet tisztázni néhány sorban: Freud és Marx tanításai egyáltalán nem kell, hogy kizárják egymást, tökéletesen tudnak egymás mellett létezni. Egy sor munkatársunk, mint pl. Rejsznyer prof.⁵, a fiatal Lurija prof.⁶, a néhai dr. Rozental⁷ és mások már beszéltek és írtak erről. Egy második vádpont a pszichoanalízissel szemben az, hogy túl sok szubjektív és misztikus elemet tartalmaz; ezért ellentmond az új orosz pszichológiát – „reflexológiának” (Leningrád) vagy „reaktológiának” (Moszkva) nevezik – meghatározó biológiai irányvonal követeléseinek. Ez a nézőpont még az orosz tudomány nagyjainak támogatását is elnyerte, úgyhogy többek között olyan ellenfelekkel kellett megküzdenünk, mint a leningrádi Behtyerev prof.⁸ vagy a kijevi Hackebusch prof.⁹ Vulf¹⁰ és Lurija prof.-nak kemény csatát kellett vívnia. Végül szükségesnek láttam, hogy az itteni Neurológiai és Pszichiátriai Társaságban magam is tartsak előadást a reflexoterápia és a pszichoanalízis kapcsolatáról. Ebben felmutattam, mily kevésbé szubjektívek és misztikusak a freudi tanok, és egy nagy részüket máris mennyire megerősítette a biológiai pszichológia vagy a „reflexológia”.

⁵ Mihail Andrejevics Rejsznyer (1869-1929) mint jogász és államfilozófus elsődlegesen szociálpszichológiával és vallásszociológiával foglalkozott. A Kommunista Párthoz tartozott. 1927-ben az Orosz Pszichoanalitikus Társaság tagja lett.

⁶ Alekszandr Romanovics Lurija (1902-1977) kazanyi pszichológus, 1923-ban Moszkvába költözött, ahol az Orosz Pszichoanalitikus Társaság tagja lett. Néhány éven át a pszichoanalízis elkötelezett híve, majd visszavonult tőle. Orvostudományi tanulmányai után másodszor is karriert csinált, mint nemzetközileg elismert neurológus és neuropszichológus.

⁷ Tatjana G. Rozental (1885-1921: öngyilkosság) orvostudományi tanulmányait Zürichben végezte. 1911-től 1921 a Bécsi Pszichoanalitikai Egyesület tagja. Szülővárosába, Szent Pétervárra való visszatérését követően először pszichoanalitikusként folytatott magánpraxist, majd Behtyerev bízta meg a pszichoneurózisok kezelésére létrejött poliklinika vezetésével.

⁸ Vlagyimir Mihajlovics Behtyerev (1857-1927), idegyógyász és neurológus, 1918 és 1927 között a szentpétervári/leningrádi Agykutató Intézet igazgatója.

⁹ Hackebusch professzor a kijevi egyetem pszichiátriai klinikáján tanított. Egy ideig rokonszenvezett a pszichoanalízissel (vö, *IZ* 1924, 115; 1926, 227-229), de hamarosan eltávolodott tőle és nyilvánosan kritikával illette (Kloocke 2002, 83, 152. sz. jegyzet).

¹⁰ Mojszej Vulf [Moshe Wulff] (1878-1971) orvostudományt tanult Berlinben, itt ismerkedett meg a pszichoanalízissel. 1911-től 1921-ig a Bécsi Pszichoanalitikai Egyesület tagja. 1914-ben visszatért Oroszországba, ahol az Orosz Pszichoanalitikus Társaság alapító tagjai közé tartozott, amelynek 1924-ben elnökévé választották. 1927-ben Innsbruckba utazott a Nemzetközi Pszichoanalitikai Egyesület kongresszusára, ahonnan már nem tért vissza a Szovjetunióba. Újra Berlinbe ment, majd 1933-ban Palesztinába emigrált (Kloocke 2002).

Ezen a télen két kurzus vezetésével bíztak meg, „A pszichoanalízis jelentősége a gyermektanulmányok szempontjából” címmel. E kurzusok célja az iskolaorvosok és óvodai orvosok látókörének tudományos kiszélesítése volt; az egyiket a rosztovi orvosok részére, a másikat általában az Észak-Kaukázus vidékén élő többi orvos részére tartottam. Mindkét kurzusnak volt egy 6 órás elméleti része, amit gyakorlati rész követett. Az elméleti részben gyermekeken mutattam be azokat a pszichoanalitikai alapokon nyugvó pszichológiai vizsgálatokat, amelyeket iskolai járóbetegrendelésen, iskolákban és óvodákban szoktam végezni. Amennyire az idő engedte, Jung asszociációs kísérleteit is elvégeztem a kurzusokon részt vevő orvosokon.

Az előadások és a demonstrációk nagy érdeklődést keltettek. Ettől eltekintve nem kerülhettem el a szokásos szemrehányásokat, amelyekkel akkor találkozok az ember, ha nem óhajtja szigorúan tartani magát a Binet-Simon típusú intelligenciaskálához. Itt most nem érdemes többet mondanom az általam használt módszerekről, hiszen néhány nap múlva benyújtok egy munkát a témáról, amely valószínűleg hamarosan meg is jelenik.

Már több mint egy év telt el azóta, hogy Amerikából megkaptam dr. Cronbach¹¹ kedves meghívását, amelyben írásbeli együttműködésre kér föl. Eddig megválaszolatlanul hagytam a levelét, mert jó ideig súlyos maláriával küzdöttem, és semmibe sem mertem belefogni. De hallgatólagosan elfogadtam az ajánlatát: a kért anyagot összegyűjtöttem, feldolgoztam, és előadást is tartottam róla a rosztovi Észak-Kaukázusi Egyetem pedagógiai társasága előtt. Az előadás címe: „3-14 éves gyermekek animisztikus képzetek vizsgálatára során kapott eredmények Moszkvában és a Don menti Rosztovban”. Az előadást nem adatom itt nyomdába, mivel a vizsgálati eredményeket dr. Cronbach számára egy tanulmányban szeretném feldolgozni.¹²

Ha véletlenül találkozna dr. Cronbach-hal a kongresszuson, kérem, kedves Doktor Úr, közölje ezt vele. Hamarosan írni akarok neki. Egyelőre azonban bocsánatkérésemet küldöm és ígéretet arra, hogy amint lehet, eljuttatom neki a közlésre szánt munkát (a

¹¹ Abraham Cronbach (1882-1965), Németországból származó bevándorlók fia, Indiana államban rabbi, tanárként, pacifistaként és számos írás – egyebek mellett *The psychoanalytic study of Judaism* (Cronbach 1931-32) – szerzőjeként ismert. Olyan analitikusokkal levelezett, mint Ernest Jones, Wilhelm Stekel és Fritz Wittels. Hagyatékából (Abraham Cronbach Papers) nem kerültek elő Sabina Spielreinnel vagy öccsével, Iszaak Spielreinnel váltott levelek, és nevük említése sem található (a Marcus Center of the American Jewish Archives, Cincinnati 2008. február 7-i közlése szerint).

¹² Ezt a mondatot Spielrein utólagosan szúrta be az oldal aljára. Az említett munka mindeddig nem került elő.

honoráriumot a bécsi pszichoanalitikus folyóiratnak [Zeitschrift] jóváírni. Ha már túl késő lenne – akkor a mi analitikus folyóirataink egyikének.)

Rosztovi kollégáimról sajnos még mindig nincs semmi beszámolnivalóm. Itt még mindig én vagyok az egyetlen képzett analitikus, mert betegségem minden vállalkozásomat megghiúsította. Anyagilag nem tehetem meg, hogy előfizessek folyóiratainkra vagy egyéb irodalomra, úgyhogy szakirodalom tekintetében roppant szegények vagyunk. Időközben nem sok kellett volna ahhoz, hogy megrendelhessem az észak-kaukázusi profilaktikus iskolai járóbeteg rendelő részére a szakirodalmat. Csakhogy betegségem következményeként megint reménytelenül le voltam törve, és nem mertem elfogadni az ambulatóriumban részemre felkínált állást. Az állást így az itteni pszichiátriai klinika egyik asszisztense („Sekundararzt”) kapta. Ez nem becsüli meg a pszichoanalízist. Előadásai során beszélt ugyan a pszichoanalízisről is, de csak azért, hogy figyelembe vegye a kortárs jelenségeket. Az irodalom beszerzése teljesen feleslegesnek tűnik neki. – Mivel ennyire híján vagyunk irodalomnak, minden kollégának nagyon hálás lennék, aki elküldi nekem írása különnyomatát.

Most helyrejöttem, és ezért, minden nehézség ellenére, nem vagyok már olyan lehangolt. Azt hiszem, hogy, miképp Moszkvában, Rosztovban is el tudom érni, hogy munkát kapjak az egyetemen, és hogy, ha úgy kívánom, rám bízzanak egy kurzust a pszichoanalízisről. A fő akadálya ennek az, hogy pszichiátria professzorunk,¹³ aki engem jól ismer, holnapután külföldre távozik, és csak novemberben tér vissza. Ha nem sikerülne a közeljövőben az egyetemen elhelyezkednem, nem is tudom, hogy sajnáljam-e: hisz mindig nyitva áll a lehetőség, hogy néhány rátermett embert magánúton tanítsak a pszichoanalízisre, és hogy a szakma szabályai szerint a gyakorlatba is bevezessem őket. Ha egyszer majd többen leszünk, az irodalmi ajánlásaimnak is több sikere lesz.

A pszichoanalízis rosztovi helyzetéről adott beszámolómban a téli szemeszterről szól. Az előző munkaperiódus előírászerű beszámolóját annakidején megküldtem dr., most már prof. Vulfnak.

Mivel Ön szintén tud oroszul, elolvasásra ajánlok Önnek egy könyvet, melynek címe: „V. N. Volosinov: Frejdizm. Krityicseszkij ocserk. Moszkva-Leningrád:

¹³ A. Juscsenko prof. (1869-1936) a Rosztovi Egyetemen az Ideg- és Lelki Betegségek tanszékét, majd az Észak-Kaukázusi Egyetem Pszichoneurológia tanszékét vezeti. Ezenkívül a pszicho-neurológiai klinika vezetője, valamint 1927 és 1929 között az Észak-Kaukázusi Pedagógiai Társaság elnöke volt (vö. Movsovic 2006).

Goszudarsztvennoje izdatyelsztvo 1927”.¹⁴ Ebben látni fogja, mily kevésbé értenek még meg bennünket, és milyen buta ellenvetésekkel kell még vitába szállnunk. A könyvet a férjem hozta nekem tegnap. Ezzel le is zárom az észak-kaukázusi pszichoanalízisről adott kis beszámolómat. Ugye, megfelelő formában, a többi tagegyesület beszámolójával együtt ezt is közli majd?¹⁵

Ezen kívül még egy kérésem van a kollégáinktól: nagyon szeretnék egyszerű álmokat, amelyekben szerepel: a) autó, b) repülőgép, c) a nap vagy csillagok, d) időjárás, e) pókok, f) cipő, g) telefon, távíró vagy rádió, h) kalap, i) fonál vagy cérna –

Fontos, hogy minél több ilyen jellegű álmot gyűjtsék össze; az álmot lehetőleg az álmodó maga írja le az analízis előtt. Kíváncsi lenne továbbá természetesen egy rövid analízis. Az álom közlésével együtt kérem az álmodó korát, nemét, foglalkozását és egy egész rövid leírást az álmodó személyes viszonyairól. Ott, ahol ez nem lehetséges – elegendő az életkor, a nem és a foglalkozás megjelölése. Végül, szeretném az álom beküldőjének nevét és címét is.

És most a személyes rész.

Vágyom arra, hogy valamennyiükkel együtt lehessenek – talán ez gátol rendkívüli módon abban, hogy írjak. Különös volt: amint megtudtam, hogy Freud prof. súlyos beteg – egyetlen szót sem tudtam mondani neki. Sívárságot éreztem magam körül, és mintha megbéklyóztak volna. Most tudom, hogy Freud prof. újra jól van,¹⁶ és mégis valamiképp félek megtudni, hogy valószínűleg mégiscsak romlott a fizikai állapota, és talán lelkileg is letört. Mindazonáltal – hogy van Freud prof.?

Abraham halálának hírére¹⁷ sem tudtam reagálni. Túlságosan szörnyű ez. Mit mondhatnék, ennyi ezer mérföldnyi távolságból mindentől, és mégis ily forrón együtt érzően Önökkel?

Azzal fejezem be, hogy a kongresszus minden résztvevőjének szívélyes üdvözetemet

¹⁴ Volosinov (1927). [Freudizmus. Moszkva-Leningrád, Állami Kiadóház, 1927.]

¹⁵ Eitingon az innsbrucki kongresszus elnöki beszámolójában valóban keveset foglalkozott a pszichoanalízis oroszországi helyzetével, és egyáltalán nem tért ki az észak-kaukázusi viszonyokra (lásd IZ 1927, 486).

¹⁶ Az 1923. október-novemberi rákműtét után.

¹⁷ Abraham 1925. december 25-én, mindössze 49 évesen hunyt el.

küldöm, és szívből kívánom egyesületünk virágzását! Legyen ez a kongresszus különösen sikeres!

Dr. S. Spielrein-Scheftel.

*Jelenleg: Rosztov/Don Dimitrijevszkaja 33.*¹⁸

*

Utószó

Azokban az időkben, amikor Sabina Spielrein ezt a levelet írta, már korlátozott volt a kapcsolattartás az orosz pszichoanalitikusok és a nyugat között. Az orosz pszichoanalitikusok nyugatra csak kivételes esetekben és a hatóságok külön engedélyével utazhattak. Mojszej Vulf, az Orosz Pszichoanalitikus Társaság elnöke és Vera Smidt, a moszkvai gyermekotthonlaboratórium korábbi igazgatója elutaztak az innsbrucki kongresszusra – Vulf ott is maradt Nyugaton maradt.

1928 telén Sabina Spielrein Rosztovban, az Észak-Kaukázusi Egyetem Pedagógiai Társaságában tartott előadást. Ez a lebilincselő előadás, számos illusztrációval és esettanulmányokból vett példákkal, 1931-ben megjelent németül „Nyitott és csukott szemmel készült gyermekrajzok. Tudatküszöb alatti kinezetikus képzetek vizsgálata” címmel az *Imágóban* (Spielrein 2002 [1931]), és azzal egy időben egy rövidített változata is napvilágot látott a *Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*ban (446-459): ez volt Spielrein utolsó nyugaton megjelent munkája. Egyebek mellett bemutatta különféle kutatási módszereit, és beszámolt egy, a kinezetikus élményeknek a gyermek és a felnőtt gondolkodás szerkezetére gyakorolt hatását vizsgáló kísérleti kutatás eredményeiről. Részletesen ismertetett emellett különféle pszichoanalitikus orientáltságú kezelési modelleket, amelyeket szigorúan szabályozott munkafeltételek között alkalmazott a Szovjetunióban. Beszámolójának már egészen az elején elmagyarázza, hogy a bevett pszichológiai terminológiára (azaz a nyugaton szokásosra) szorítkozik, mivel, noha nem maradéktalanul, ez mindenesetre használhatóbb mint az Ivan P. Pavlov és Behtyerjev alapította iskola reflexológiai terminológiája.

Mint hogy a Szovjetunióban a pszichoanalízis elfogadottsága csökkent, a politikai nyomás pedig, mindent figyelembe véve, növekedett, még a pszichoanalitikusan orientált pszichiáterek is hajlottak arra, hogy elméletben és technikában alkalmazkodjanak az idők igé-

¹⁸ Az utca neve ma Saumjana. Ez Seftel háromszobás lakásának címe, amelyben azelőtt édesanyja élt.

nyeihez. 1925-ben G. A. Szkaljkovszkij és Leonyid Droznesz, a Bécsi Pszichoanalitikai Egyesület egykori tagjai megjelentettek egy könyvet *A környezet által meghatározott egyéni és társas fejlődés folyamatainak alapjai. A homofunkció tana* címmel. Ebben a szerzők meggyőződéses marxistákként mutatják be önmagukat, és igyekeznek „homofunkció tanukat” a pavlovi reflexológiából levezetett következtetésekkel megerősíteni. Az Észak-Kaukázusi Régió Pszichiátereinek és Ideggyógyászainak Első Konferenciáján, 1929-ben Spielrein arra használta Szkaljkovszkij és Droznesz „homofunkciójának” kritikai ismertetését, hogy megvilágítsa a saját elgondolásait a neurózis és a téves társadalmi megoldások forrásairól (Spielrein 2002 335–344). „Freud tanítása sokkal messzehatóbb, mint összes ellenlábásának és azok követőinek tanításai” – nyilvánította ki (uo. 337) –, micsoda kockázatos bejelentés!

Spielrein Freud műveinek kultúrkritikai aspektusát kezdte előtérbe helyezni. Évtizedekkel korábban Freud „életre való alkalmatlanság”-ként utalt a neurózisokra (Freud 1986, 309), sikertelen törekvésként arra, hogy valaki a saját környezetével kapcsolatba lépjen. Spielrein gondolkodásában, már amennyire közzé tette, az áttételi aspektus háttérbe szorult. Freud szerint az ösztön sorsa nem csupán biogén és fiziogén tényezőktől függ, hanem alapvetően szociogén körülményektől, vagy pontosabban, a társadalmi követelményeknek a gyermek családi fejlődésére gyakorolt hatásától is. Spielrein a normális fejlődéstől való eltéréseket itt egy Alfred Adler által ihletett terminológiával írja le, írása azonban olyan orosz teoretikusok hatásáról is árulkodik, mint amilyen Georgij V. Plehanov (1856–1918) volt.

Az effajta szocio-pszichológiai elképzelések segítségével Spielrein hasonló irányba mozdult el, mint nyugaton a fiatal pszichoanalitikusok második nemzedéke, akiknek az orientációja szocialista vagy kommunista volt, és akik különböző erőfeszítéseket tettek arra, hogy elméletileg összekapcsolják Freudot és Marxot – ez jellemzi például Karen Horney, Erich Fromm, Otto Fenichel és Wilhelm Reich munkásságát. Amikor Spielrein „Nyitott és csukott szemmel készült gyermekrajzok” című írása megjelent (1931), Otto Fenichel a *Geheime Rundbriefe*-ben [„titkos körlevelek”] különösen a baloldali freudisták figyelmét hívta föl erre a műre (lásd Fenichel 1998, 319f, 795).

1930-ban a Szovjetunióban vita indult a marxizmus-leninizmusnak a tudományokba történő bevezetéséről. Ezzel párhuzamosan elnyomó intézkedések hulláma zúdult a tudósokra, mérnökökre és kultúrmunkásokra (művészekre). 1930 januárjában, a Pszichológia Első Szövetségi Kongresszusán, Leningrádban a „freudizmust” hivatalosan különösen reakciós elméletnek bélyegezték. Júliusban az Orosz Pszichoanalitikus Társaság föloszlott; 1933-ban teljesen betiltották a pszichoanalízist. 1936-ban a párt határozatot hozott a *pedagógiai torzulások* ellen az oktatásban, ami oda vezetett, hogy pedológusként Spielrein elveszítette

a munkáját. Részidőben dolgozhatott iskolaorvosként, ami aligha volt elégséges a megélhetéshez. Fivéreit, Iszaak, Jan and Emil Spielreint az 1937/38-as sztálinista tisztogatás során letartóztatták, agyonlőtték és tömegsírokba szórták.

A második világháborúban a Don menti Rosztov stratégiai jelentőségre emelkedett, mint „a Kaukázus kapuja”. A „Barbarossa hadművelet” során kétszer foglalták el német csapatok. 1942 júliusának nyári offenzívájában a német erők átvették a város irányítását. Az augusztus 11. és 14. közötti időszakban az Obersturmbannführer Heinz Seetzen vezette SS Sonderkommando 10a Sabina Spielreint és két leányát, Renatát és Evát, a városban élő összes többi zsidóval együtt a városkapu előtti Kígyószorosba [*Zmijevszkaja Balka*] hurcolta, ahol meggyilkolták és tömegsírokba temették őket.

Friedrich Melinda fordítása

IRODALOM

- BIKOVSKIJ, B. E. (1923): O metodologiceszkih osznovanyijah pszichoanaliticeszskovo ucsenija Frejda. [A freudi pszichoanalitikus elmélet metodológiai alapjairól]. *Pod znamenjem markszizma*, 11–12:158–177.
- CRONBACH, A. (1931–32): The psychoanalytic study of Judaism. *Hebrew Union College Annual*, 8–9:605–733.
- ETKIND, A. (1999): *A lehetetlen Erósza. A pszichoanalízis története Oroszországban*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- FENICHEL, O. (1998): *119 Rundbriefe (1934-1945)*. Szerk. Elke Mühlleitner, Johannes Reichmayr. Frankfurt/M, Basel: Stroemfeld-Verlag.
- FREUD, S. (1916-17; 1986): *Bevezetés a pszichoanalízisbe*. Budapest: Gondolat.
- JURINYE [JURINETZ], W. (1970[1925]): Psychoanalyse und Marxismus. In: Bernfeld, S. et al. (1970): *Psychoanalyse und Marxismus. Dokumentation einer Kontroverse*, Einleitung von H.J. Sandkühler. Frankfurt a M.: Suhrkamp, 66–136.
- KLOOCKE, R. (2002): *Moshe Wulff. Zur Geschichte der Psychoanalyse in Rußland und Israel*. Tübingen: edition diskord.
- LJUNGGREN, MAGNUS (2001): Sabina and Isaak Spielrein. In: F. Björling (szerk.): *On the Verge. Russian Thought Between the Nineteenth and the Twentieth Centuries*. Lund: Lund University, 79–95.
- LOBNER, H. & LEVITIN, V. (1978): A Short account of Freudism. Notes on the history of psychoanalysis in the UDSSR. *Sigmund Freud House Bulletin*, vol. 2, no 1, 1978: 5–30.
- MOVSOVICS, J. B. (2006): Szugyba Szabini Spilrejna – pionyera pszihoanaliza. [Sabina Speilrein sorsa – A pszichoanalízis pionírja]. In: Uő: *Ocserki isztorii jevrejev na Donu*. [A doni zsidók történetének vázlatai]. Rosztov na Donu: Donszkoj izdatyelszkij dom, 256–281.

- NAKHIMOVSKY, ALICE STONE (1992): *Russian-Jewish Literature and Identity: Jabotinsky, Babel, Grossmann, Galich, Roziner, Markish*. Baltimore/London, The John Hopkins University Press.
- RICHEBÄCHER, S. (2005): *Sabina Spielrein: »Eine fast grausame Liebe zur Wissenschaft«*. Biographie. Zürich: Dörlemann.
- OVRACSENKO [OVCHARENKO], VICTOR (1999): Love, psychoanalysis and destruction. *Journal of Analytical Psychology*, vol. 44, no. 3, July 1999. Trans. C. J. Wharton: 355–373.
- OVCSARENKO [OVCHARENKO], VIKTOR I. (2004): Vekhi zsziznyi Szabini Shpilrein. [Határákövek Sabina Spielrein életében.] Elérhető: <http://spielrein.ru/site/node/19> [accessed 14 May 2015].
- RICHEBÄCHER, S. (2000): „Bist mit dem Teufel Du und Du und willst Dich vor der Flamme scheuen?”. Sabina Spielrein und C. G. Jung: ein verdrängtes Skandalon in der frühen Psychoanalyse. In T. Sprecher (szerk): *Das Unbewusste in Zürich. Literatur und Tiefenpsychologie um 1900*. Zürich: NZZ Verlag, 47–187.
- RICHEBÄCHER, S. (2005): *Sabina Spielrein: „Eine fast grausame Liebe zur Wissenschaft“*. Biographie. Zürich: Dörlemann.
- RICHEBÄCHER, S. (2009a): Sabina Spielrein – eine Pionierin von Psychoanalyse und Kinderanalyse. *Psyche. Zeitschrift für Psychoanalyse und ihre Anwendungen*. 63. Jg., Heft 6, June 2009 (Klett-Cotta): 589–610.
- RICHEBÄCHER, S. (2009b): Sabina Spielrein. Un penseur moderne. *Le Coq-Héron* 197, (Erès): 19–31.
- SPIELREIN, S. (1986): *I. Tagebuch einer heimlichen Symmetrie – Sabina Spielrein zwischen Jung und Freud*. Szerk. A. Carotenuto. Freiburg i. Br., Kore. (Magyarul: Sabina Spielrein: Naplórészletek (1909–1912). *Thalassa* (17), 2006, 1: 49–62., ill. Aldo Carotenuto: *Jung és Freud között. Sabina Spielrein története*. Budapest: Animula, 2015.)
- SPIELREIN, S. (2002 [1987]): *Sämtliche Schriften*. Gießen: Psychosozial Verlag.
- SPIELREIN, S. (2002 [1927/28]): Einige kleine Mitteilungen aus dem Kinderleben. In: Spielrein (2002): 311-317.
- SPIELREIN, S. (2002 [1931]): Kinderzeichnungen bei offenen und geschlossenen Augen. Untersuchungen über die unterschwellig kinästhetischen Vorstellungen. In: Spielrein (2002): 345-382.
- SPIELREIN, S. (2003): *Tagebuch und Briefe. Die Frau zwischen Jung und Freud*. Szerk. T. Hensch. Gießen, Psychosozial Verlag.
- SPIELREIN, S. (2008 [1912]): A pusztítás mint a keletkezés oka. [Die Destruktion als Ursache des Werdens.] *Thalassa*, 19(3):13–51.
- VOLOSINOV, V. N. [BAHTYIN, M. M.] (1927): *Frejdizm. Krityicseszkij ocserk*. Moszkva-Leningrád, Goszudarsztvennoje izdatelsztvo. Magyarul: M. M. Bahtyin (V. N. Volosinov): A freudizmus. In: *A beszéd és a valóság*. Budapest: Gondolat, 1986.

Melléklet

Részlet Sabina Spielrein Max Eitingonhoz írt leveléből*

Prof. Würff und Prof. Luria hatten einen
heissen Kampf zu kämpfen. Schliesslich
sah auch ich mich genötigt an der
hiesigen psychol. Gesellschaft f. Neurologie
und Psychiatrie eine Vorlesung ^{über} Reflexologie
und Psychoanalyse abzuhalten.
Ich gough davon wie wenig ^{oder nicht} subjektiv
mystisch die Lehre Freud's war und
wie bereits ein guter Teil der Lehre
Freud's in der biologischen Psychologie
oder „Reflexologie“ seine Bestätigung fand.
Dieses Wort wurde mir die ^{erste} Zeit lang
ganzem Course ^{über} ^{die} Bedeutung
der Psychoanalyse ⁱⁿ ^{den} Studien des
Kindes ^{anerkannt}. ^{Die} Course
waren für ^{die} ^{ersten} ^{Stufen} ^{der}
Schulzeit und der Kindergartenzeit
bestimmt, die eine – für die Stadt
der Stadt Rostov, die andere – für
die Stadt der Nordcaucasusgebiets ^{bestimmt}.

Sehr, Herr Eitingon,
wenn Sie wünschen Sie wird es mir
gut, dass ich nicht Sie alle am 1-3
Sept. zum Congress sehen kann!
Das Hauptthema ist mein ^{ganzes}
einjähriges ^{Studium}, dass ich wieder
hier amia noch mitnehmen kann.
Sach bin ich unserer ^{Lehrer} ^{einige}
zu ^{Reise} ^{haben} ^{mit} ^{mir} ^{zu}
hier, im Gebiete des Nordcaucasus schal-
dig – Das Zentrum für die Psychoana-
lyse ist bei uns sehr verbreitet, aber über-
flüssig. Man hat „eine Zeit“ nicht der
Sache zu widmen, weil mehr „ortale“, jene
„hiesige“ Interessen im Vordergrund stehen.
Der offizielle Vertreter der psychologischen
Klinik zu Rostoff am Don sein die Erzeug-
nisse der Psychoanalyse zu ^{schätzen}
– wartet aber vor „Neuerwerbungen“ auf
dem Gebiete der ^{Seelentätigkeit}. Die Anstalten

da der Klinik betreiben die Analyse auf
eigene Hand – sind dabei ^{ebenfalls} ^{alle}
gegen die Analyse.
Es ist so das Schicksal der Analyse – was
Hauptpunkt der ^{Lehre} ^{Freud's} ^{begegnet} –
– immer dort Widerstand zu zeigen, wo ^{ich}
die grösste ^{Verbreitung} ^{aufgezeigt} ^{haben}.
So haben wir in Russland mit einem
ganzlich ^{unberechneten} ^{Widerstand} zu
tun, da man im Ausland ^{gerne} ^{kennt},
es ist dies die Angst, die Psychoanalyse,
„Schöpfung der kapitalistischen Staatsordnung“
ginge gegen die Interessen der Arbeiterklasse.
Man wirft der Psychoanalyse vor, sie
bittet ^{alle} ^{auf} ^{die} ^{Sexualität} ^{zurück}
und mache damit die ^{Erzeugnisse}
von Marx ^{gerichtet}, der ^{bekanntlich},
alles aus ^{sozial-ökonomischen} ^{Verhältnissen}
herleitet. Es liegt hier ein grosser
Tortun vor, den man hier nicht in ein
paar Zeilen klarlegen kann: die Lehre
von Freud und von Marx ^{haben} ^{gar}
nicht einander ^{ausgeschlossen} ^{und}
können ^{ruhig} ^{nebeneinander} ^{erfahren}.
Von Reihe ^{meiner} ^{Mitarbeiter}, wie ^{z.B.}
Prof. Reissner, der junge Prof. Luria, die
verstorbenen Dr. Rosenthal, haben bereits
darüber ^{gesprochen} ^{und} ^{geschrieben}.
Der zweite Vorwurf geht darauf ^{hin}
die Psychoanalyse ^{enthalte} ^{viel} ^{Sub-}
jektivismus ^{und} ^{Mystik}; sie widerspre-
che daher ^{Vorderungen} ^{der} ^{biologischen}
Richtung ⁱⁿ ^{der} ^{neuen} ^{russischen} ^{Psycho-}
logie, ^{genannt} ^{„Reflexologie“} ^(Leningrad)
oder ^{„Reflexologie“} ^(Moskau) – ^{dem} ^{Hand-}
punkt ^{gewann} ^{seiner} ^{Verbreitung} ^{auch} ^{unter}
den ^{Grössen} ^{der} ^{russischen} ^{Wissenschaft},
so ^{das} ^{wir} ^{mit} ^{Gegnern} ^{wie} ^{Prof. Bacht-}
siff ⁱⁿ ^{Leningrad}, ^{Prof. Hauptstein}
in ^{Kiew} ^{u.a.} ^{mehr} ^{zu} ^{kämpfen} ^{haben}.

* A levélrészlet másolatát, ebben a formában, Sabine Richebächer bocsátotta rendelkezésünkre. A köny-
nyebb olvashatóság miatt oldalakra bontott sorrendben adjuk közre. (A szerk.)

"Original"

27. VIII. 27

①

Sehr o. Herr Doctor,

wenn Sie wünschen, wie Liebel es mir tut, dass ich nicht nie alle am 1-3 Sept. zum Congress gehen kann!

Das Haupthindernis ist mein ^{zweites} ~~zweites~~ einjähriges Töchterchen, dass ich weder hier lassen noch mitnehmen kann.

Doch bin ich unserer Vereinigung einige Rechenhaft neben meine Tätigkeit hier, im Gebiete des Nordcaucasus schuldig - Das Interesse für die Psychoanalyse ist bei uns sehr verbreitet, aber oberflächlich. Man hat "keine Zeit" sich der Sache zu widmen, weil mehr "vitale", "praktische" Interessen im Vordergrund stehen.

Der offizielle Vertreter der psychiatrischen Klinik zu Rostoff am Don weiß die Erzeugnisse der Psychoanalyse zu schätzen - warnt aber vor "Hebatsreibungen" auf dem Gebiete der Sexualität. Die Aristen-

(2)

den der Klinik betreiben die Analysen auf eigene Hand – sind dabei eigentlich alle gegen die Analyse.

Es ist so das Schicksal der Analyse – vom Standpunkte der Trochäen begriffen –
– immer dort Widerstand zu erregen, wo wir die größte Leidenschaft entgegenbringen.
So haben wir in Russland mit einem gänzlich unberechneten Widerstand zu tun, den man im Ausland gar nicht kennt; es ist dies die Angst, die Psychoanalyse, „Schöpfung der kapitalistischen Staatsordnung“
ginge gegen die Interessen der Arbeiterklassen.
Man wirft der Psychoanalyse vor, sie ^{führe} ~~bringe~~ alles auf die Sexualität zurück und mache damit die Erzeugnisse von Marxs zurück, der, bekanntlich, alles aus sozial-ökonomischen Verhältnissen herleitet. Es liegt hier ein grobes Irrtum vor, den man hier nicht in ein

(3)

paar Zeilen klarlegen kann: die Lehren von Freud und von Marks können gar nicht einander ausschließen und können ruhig nebeneinander existieren. Eine Reihe unserer Mitarbeiter, wie z.B. Prof. Reimner, der junge Prof. Luria, die verstorbene Dr. Rosental, ^{z. B. auch} haben bereits darüber gesprochen und geschrieben. Ein zweiter Vorwurf geht darauf hin die Psychoanalyse enthält viel Subjektivität und Mystisches; sie widerspricht daher Forderungen der biologischen Richtung in der neuen russischen Psychologie, ^{genannt} „richtige Reflexologie“ (Leningrad) oder Reaktologie (Moskau) - dieser Standpunkt gewann seine Vertretung auch unter den Größen der russischen Wissenschaft, so dass wir mit Gegnern wie Prof. Bechtzoff in Leningrad, Prof. Harkewich in Kiew u. a. mehr zu kämpfen hatten.

(4)

Prof. Wüeff und Prof. Luria hatten einen
heissen Kampf zu kämpfen. Schliesslich
sah auch ich mich genötigt an der
hiesigen psychiatrischen Gesellschaft f. Neurologie
und Psychotherapie einen Vortrag^{Vortrag} neben
Reflexologie^{Therapie} und Psychoanalyse abzuhalten.
Ich zeigte ihnen wie wenig subjektiv^{oder} ~~total~~
mythisch die Lehren Feuchts waren und
wie bereits ein guter Teil der Lehren
Feuchts in der biologischen Psychologie
oder „Reflexologie“ seine Bestätigung fand.
Diesen Worten wurden mir die Leistungen
zweier Course ^{neben} beistimmt, die Bedeutung
der Psychoanalyse ^{für das} beim Studium des
Kindes“ anerkannt. Diese Course
waren ^(wissenschaftlichen) für die Fortbildung der
Schulärzte und der Kinderarztärzte
bestimmt, die eine - für die Ärzte
der Stadt Rostow, die andere - für
Ärzte des Nordcaucasus gebildet werden sollten.